

Felirat egy képkeretre

Torquemada iszonyodott a füst szagától,
 mikor a hamu szálldogált a szélben.
 Eichmann undorította a gáz szaga,
 mikor a hamuval megtelt a levegő –
 a képen a spanyol király s királynő látható,
 ahogy épp aláírják a kiűzetési parancsot.
 Torquemada s Eichmann kutyafuttában helyet cserél,
 történelmi elhivatottságuktól elégedetten.
 Száguldanak a hírvivők Granada és Wannsee között,
 csak don Fichák Abravanel
 tudja, hogy minden kérelem hiába,
 nem hárítható el az, ami jön.
 A néma csendben áll, veres
 köpenye színét kiszívták az évek.
 Mint hogyha ránk figyelne,
 az itt ácsorgó férjre-feleségre,
 akik 1992-ben, Pészách után
 üdvözlét hoztak neki:
 a felépült Jeruzsálem üdvözlét,

bár az időjárás ma is
 kétséges a Szent Város fölött,
 okkal szorong ma is a lélek.

Córdoba zsidónegyedében

A Majmonidész utca sarkán egy nő gerániumot öntöz,
 fön, a lapos tetőn, s a vízpermet mögül kitárul
 előtte könyvtekercsként a napsütötte Córdoba,
 tornyait, tereit, utcácskáit dédelgeti a tenyerében.

Mert századok és nemzedékek tűntek, a virág nyílt s lehevadt,
 mintha csak nyílt s lehervadt volna ez az asszony is, az arca ismerős,
 önmagamban szólítgatom hát számomra ismerős neveikkel,
 míg hajladozik s keble közt kivillan az aranykereszt.

Az andalúz dombok felől a zaj idehallik s elképzelem
 hogy a zsidó fertályban itt hogy kocogtak a batusz sze-
 kerek,
 s hol gyülekeztek, járok-kelek tereken és utakon át,
 mint Ófelségeik szolgálja, latolom a kiűzetés módozatait.

Míg el nem érem a Plaza de la Corredát,
 macskaköves, tág tér, nagy háztömbök veszik körül,
 szökni nehéz innét – emberfogásra éppen megfelel,
 s egy hang így szól bennem: helyben vagyok.

Hirtelen tarka, ünneplő kavalkád, zsoldár zúg, áhitat
 az arcokon: öröm, megváltottak hite.
 Én sírtam, ahogy becsapódott mögöttünk egykor szülőhá-
 zam kapuja,
 szorítottam apám kezét, míg meg nem esküdött nekem,

hogy rajtunk nem fog a halál.

A granadai rózsa

Ugyan hol-merre tündököl
 a granadai hegyi rózsa,
 az Ibn Ezra verséből való,
 s oly fénylő, mint Granada trónja?

Mert most a hajdan-volt királyok
 kertjeiben sem látható.

A vonatokat váltogatva végig
 Madridtól Andalúziáig,
 börtöndön ülve, mások közt szorongva
 az utas a rózsára vágyik.

Hirtelen megcsap valami régi
 illat, az, ahogy év az évre
 hulldogáltak bele a szirmok
 nagypapa kertjében a medencébe –
 tömegsírban ő rég, mégis, hiába,
 emlékezem a szirmok illatára.

Az idő végtelen levelei azóta
 sarjadtak és lehulltak, mint a rózsa, –
 elnézzük most a spanyol hegyvidéket,
 ki héberül dalolt itt, rég por már testi volta,
 de az, amit megírt, pontosan megmaradt,
 ahogy fény-árny időt mér az örök napóra.

El Greco toledói múzeumában

(MELYNEK ÉPÜLETE DON SÁMUEL
HÁLÉVI TULAJDONÁBAN VOLT, MÍG
A KIRÁLY NEM TARTÓZTATTA LE ÉS
NEM VÉGEZTETTE KI.)

*A kertben megbúvó ösvényeken
lapul nyitott szemmel a félelem;
figyeli don Sámuel Hálévit,
ahogy fakó arccal jár bukszusai közt,
figyeli seňora Eszter Hálévit,
ki szobájában csillapító port kever,
és figyeli a félelem az alvó
két gyereket – de a kapu előtt láрма kel,
katonák szitkozódnak,*

*ezért hát,
bár a múzeum makulátlan öltözékű őrei
minden neszre és villanásra fölfigyelnek,
félvén a falon függő remekműveket,
belátni mégis, túl a konyhaajtón, hol az edények a történe-
lem mosogatóvizében áznak,
s don Sámuel nyugtatja feleségét,
hogy semmi baj, pedig jól tudja már,
a fogadószobában a király fogdmegjei várnak,
hol a cédrusfa bútorok, a damaszkuszi selymek
közt Kasztília kincstárnokára rögtön rászakad az ég –*

*Százegynéhány év múlva, hogy
El Greco, a nagy művész megvette a házat,
s örömet lelte a kert mirtuszbokraiban,
s a pompás kilátásban az Alcazarra,
és jámbor bíboros-portrékat füstött rendre, a háttérben szent
hegy, csöpp felhőkkel körítve –*

*„Gyerünk innét!”
mondtam hirtelen, fuldokolva,
mert nem bírtam már a katonák kurjongatását hallani,
se a vasláncok csörgését a padlón,
és látni a két kicsit a baldachinos ágyban,
ahogy gubbasztanak, félelemtől remegve.*

SZÉKELY MAGDA FORDÍTÁSAI

Köszöntjük a költőt abból az alkalomból, hogy Göncz Árpád köztársasági elnökünk történelmi jelentőségű izraeli útja során a Magyar Köztársaság kiskeresztjével tüntette ki a magyar irodalom héberre ültetéséért végzett munkája elismeréseként.

Itámár Jáoz-Keszt

Zsidó táj, spanyol ecsettel

– KÖBÁNYAI JÁNOS INTERJÚJA –

Szeretem a verseimet utazással megelőzni. Az olyan verseimet, amelyeket ki szeretnék írni magamból, s amelyek helyhez, történelmi emlékhez vagy valamilyen cselekményhez kötődnek. Az utazással előbbre viszem az írás lehetőségét. Spanyolországba már öt-hat éve el akartam menni. Ennek az odavágyódásnak semmi köze sincs az 500 éves évfordulóhoz. Sőt. Inkább zavart. Véletlenül alakult így, mert tavaly Magyarországra kellett menni, tavalyelőtt szintén... Az idén mindenki azt mondta, hogy ne menjetek, mert úgymint mindenki oda megy, se helyet, se hangulatot nem találtak. Szerencsénk volt, mert tényleg mindenki ezt képzelte, s ezért alig találkoztunk izraeliekkel. Mindenki úgy számolt: majd jövőre utazik, hogy elkerülje a torlódást. Tehát az utazásnak nem volt semmi kapcsolata az 500 éves kiűzetés alkalmával, bár maga a *kiűzetés gondolata* már tíz éve bennem él.

Hogyan élhette át ezt egy zsidó gyerek? Egy 9-10 éves gyerek, akit Szarvasról deportáltak. Ugyanaz a zsidó kislány Toledóból, Córdobából vagy Granadából?

Mi a hasonlóság és mi a különbség? Az volt az érzésem, hogy egy gyerek számára ugyanazt jelentette. Becsapódott a háta mögött a ház ajtaja. Tudja, hogy lényegtelen, mit mondanak neki erről a szülők. Ő holnapról, holnaputánról fogva soha nem megy vissza abba a házba: a szülei házába, vagy a nagyapjának a házába. És ez éppen olyan szomorú volt Toledóban 1492-ben, mint Szarvason 1944-ben.

A gyerek szempontjából.

S mégis van egy hatalmas különbség. A szüleimet és a nagyszüleimet – akik a szegedi tömegsírban álmódják örök álmukat – anélkül vitték el, hogy választhattak volna. Nem egy krónika számol be arról, hogy a spanyol zsidók énekelve hagyták ott a városokat és énekelve meneteltek az országutakon, mert várták a Messiást. Az volt az általános érzésük, hogy jön a Messiás. Milyen boldogító érzés lett volna, ha mondjuk, Bergen Belsenben is ez lett volna a hangulat, bár voltak kevesen – persze nem neológok –, akik így „fordították le” maguknak azt, ami velük történt.

Neológ családból származom. Nagyapámnak fogalma sem volt arról, hogy miért lótték agyon. Mindössze azt